

Prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wydział Prawa i Nauk Społecznych

Instytut Nauk Prawnych

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr. Roberta Kildanowicza pt.
„Status prawny międzynarodowych organizacji piłkarskich FIFA i UEFA”
(dla Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu
Warszawskiego)**

Niniejsza recenzja przygotowana została w związku z uchwałą nr 406 Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 26 czerwca 2023 r. o powierzeniu mi funkcji recenzenta rozprawy doktorskiej Pana mgr. Roberta Kildanowicza pt. „Status prawny międzynarodowych organizacji piłkarskich FIFA i UEFA”, przygotowanej pod kierunkiem Pana prof. dr. hab. Karola Karskiego.

Praca liczy 223 strony. Składa się z: wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii.

Treść pracy jest zgodna z jej tytułem. Podjęty w dysertacji obszar badawczy mieści się w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie: nauki prawne.

Z uznaniem należy odnieść się do wyboru tematyki dysertacji. Jak bowiem trafnie odnotował R. Kildanowicz „FIFA i UEFA potrafiły ugruntować sobie pozycję w przestrzeni publicznej i uzyskać znaczenie na równi z innymi wielkimi organizacjami wykreowanymi przez naszą cywilizację. Niewątpliwie prestiż obu organizacji związany jest *prima facie* z tym, że jako organizacje piłkarskie są kojarzone z najbardziej popularną dyscypliną sportową na świecie, jaką jest futbol. Według danych samej FIFA rokrocznie, w oparciu o dane z 2006 roku, z silną tendencją wzrostową, ok. dwieście sześćdziesiąt pięć mln osób bierze udział we wszystkich rozgrywkach piłki nożnej na całym świecie, przy dodatkowym wsparciu pięciu mln sędziów piłkarskich, oficjeli oraz działaczy piłkarskich należących do krajowych związków (stowarzyszeń) piłkarskich, a zrzeszonych w FIFA. Jeśli do tego doda się co najmniej trzy miliardy dziewięćset milionów fanów rocznie wspierających to przedsięwzięcie i kibicujących tej formie aktywności ludzkiej na całym globie (zarówno jako bezpośredni

widzowie na stadionach czy halach widowiskowych, a także jako widzowie telewizyjni, internetowi albo słuchacze radiowi) – odpowiedź ukazująca fenomen znaczenia futbolu staje się samoistnie oczywista” (s. 8). W tej sytuacji zasadnym był zamysł dysertacji poddania wszechstronnej i gruntownej analizie tych podmiotów społecznych, politycznych i ekonomicznych, mającej wyjaśnić przyczyny i powody takiego stanu rzeczy. W przypadku obu organizacji przeanalizowane zostały ich statuty, struktura formalno-prawna, interakcje z innymi stronami w przestrzeni prywatnej (wewnątrzorganizacyjnej i zewnętrznej) oraz publicznej, jak również precedensy i casusy powstałe w ich dorobku, w ujęciu prawnomiędzynarodowym. Autor podjął próbę wyeksponowania specyfiki FIFA i UEFA, wyróżniających ich spośród innych międzynarodowych organizacji pozarządowych, nawet podobnego typu, jak również zasygnalizowania trendów i tendencji w doktrynie prawa międzynarodowego. Opisał obie organizacje w oparciu o linię orzeczniczą organów jurysdykcyjnych, których postępowania dotyczyły FIFA i UEFA. W fazie końcowej monografii Autor podjął próbę zdefiniowania znaczenia i roli opisywanych organizacji w świetle literatury prawa międzynarodowego oraz określenia ich statusu prawnomiędzynarodowego.

Cel badawczy pracy wiąże się z weryfikacją **hipotezy badawczej**, że „światowa organizacja piłkarska jako międzynarodowa organizacja pozarządowa uzyskuje podmiotowość w ujęciu prawa międzynarodowego, nabytą nie w sposób formalny, lecz w sposób faktyczny, jak również na podstawie posiadania atrybutów – cech charakterystycznych przypisanych w doktrynie prawnomiędzynarodowej państwom”. Natomiast w odniesieniu do europejskiej organizacji piłkarskiej, choć jej status jest zbliżony do światowej organizacji piłkarskiej, wyróżnia się jednak tym, że UEFA jest podmiotem w pełni zależnym od FIFA, a więc jest „podmiotem ułomnym w świetle oceny prawa międzynarodowego”. Równocześnie „nabycie osobowości przez FIFA i ułomnej podmiotowości przez UEFA w obszarze prawa międzynarodowego nie oznacza zmiany jej klasyfikacji, rozszerzenia tej kategorii czy rewolucyjnych zmian definicji podmiotów prawa międzynarodowego. Niemniej okoliczność adekwatnego nadania statusu FIFA i UEFA skutkuje konsekwencją konieczności przyszłych korekt w zakresie tej doktryny” (s. 10).

Zarówno cel badawczy, jak i hipoteza badawcza zostały sformułowane w sposób, który umożliwił podjęcie badań istotnych z punktu widzenia nauki prawa międzynarodowego publicznego, w szczególności w odniesieniu do problematyki podmiotowości.

W rozdziale I (Organizacja FIFA) Autor przedstawił rys historyczny rozwoju FIFA (s. 11), a także ukazał FIFA jako *sui generis* organizację pozarządową (s. 11). Podstawy prawne FIFA ukazane zostały z uwzględnieniem zarówno prawa zewnętrznego (s. 22), jak i wewnętrznego (s. 27). Zaprezentowana została struktura FIFA, jej organy i kompetencje (s. 33).

W rozdziale II (Organizacja UEFA) zaprezentowany został rys historyczny UEFA (s. 51) i jej charakter jako *sui generis* międzynarodowej organizacji pozarządowej (s. 53). Podstawy prawne UEFA ukazane zostały z uwzględnieniem prawa zewnętrznego (s. 56), jak i wewnętrznego (s. 59). Zaprezentowana została struktura UEFA (s. 64), jak też jej status w ramach FIFA (s. 93).

W rozdziale III (Regionalne struktury FIFA, współpraca z Komisją Europejską i federacjami krajowymi) ukazane zostały struktury regionalne (kontynentalne) (s. 99), a także podstawy współpracy FIFA/UEFA z federacjami krajowymi (s. 101), w tym z PZPN (s. 109).

Przedmiotem analizy stały się też relacje FIFA/UEFA z Unią Europejską (s. 114).

W rozdziale IV (Rodzaje i obszary konfliktów oraz sposoby ich rozwiązywania – FIFA i/lub UEFA vs UE, państwa, federacje, kluby i piłkarze) Autor poddał analizie konflikty FIFA/UEFA z Unią Europejską (s. 136), z władzami państwowymi i władzami federacji poszczególnych państw (s. 142), z klubami piłkarskimi (s. 152) i z zawodnikami (s. 152).

W rozdziale V (System rozstrzygania sporów związkowych) ukazane zostały podstawy prawne rozstrzygania sporów związkowych (s. 161), tryb rozstrzygania sporów (s. 164), organy rozstrzygające (s. 172) i stosowane procedury rozstrzygania sporów (s. 179).

Wreszcie w rozdziale VI (Analiza spraw zawisłych przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości czy Europejskim Trybunałem Praw Człowieka) omówione zostały casusy: Bosmana (s. 186), Webstera/Matuzalema (s. 189), a także problematyki: koncentracji praw medialnych (s. 192), praw reklamowych i marketingowych (s. 193) oraz stosowania dopingu (casus Wawrzyniaka) – s. 193.

Struktura pracy jest prawidłowa. Autor wyszedł od ogólnej charakterystyki FIFA i UEFA (rozdział I i II), ukazania struktur regionalnych (rozdział III) oraz rodzajów i obszarów rozwiązywania konfliktów (rozdział IV). Sprzyjało to wyeksponowaniu systemu rozstrzygania spraw związkowych (rozdział V) oraz analizie spraw zawisłych przed trybunałami (rozdział VI). Można się jedynie zastanawiać, czy czytelności analizy nie sprzyjałoby potraktowanie w odrębnych rozdziałach stosunków FIFA/UEFA ze strukturami

regionalnymi wchodzącymi w skład tych organizacji (np. z federacjami krajowymi) oraz państwami i innymi podmiotami międzynarodowymi (np. z Unia Europejską). Relacje w obu tych kategoriach mają bowiem odrębną specyfikę.

Choć Autor nie wyodrębnił *expressis verbis* we Wprowadzeniu **metod badawczych**, to analiza dysertacji wskazuje, że uwzględnił w szczególności następujące metody: 1) **prawno-dogmatyczną** (za pomocą której przeanalizował w szczególności statuty FIFA i UEFA, a także inne dokumenty prawne); 2) **prawno-porównawczą** (zwłaszcza w odniesieniu do rozwiązań statutowych organizacji regionalnych); 3) **historyczną** (przy ukazaniu rozwoju międzynarodowego ruchu piłkarskiego) oraz 4) **analizy systemowej** (przy ukazaniu międzynarodowych organizacji piłkarskich w szerszym kontekście międzynarodowego ruchu sportowego). **Wybór metod jest prawidłowy i adekwatny do realizacji celu badawczego dysertacji.**

Praca oparta jest na rzetelnej analizie norm prawnych, ale też praktyki FIFA/UEFA, co doprowadziło Autora do sformułowania licznych istotnych obserwacji. Oparte są one na wnikliwej analizie aktów prawnych (zewnętrznych i wewnętrznych), a także szerokim wykorzystaniu orzecznictwa trybunałów międzynarodowych, a w szczególności: Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu. Podjęta analiza cechuje się wnikliwością i umiejętnym połączeniem analizy prawniczej z doświadczeniami praktyki w zakresie organizacji imprez sportowych w dyscyplinie piłka nożna. Wnioski formułowane przez Autora oparte są przy tym na dobrym rozeznaniu piśmiennictwa, zarówno krajowego, jak i zagranicznego. R. Kiłdanowicz nie unika przy tym formułowania sądów i ocen, które korygują dotychczasowe ustalenia doktryny prawa międzynarodowego publicznego.

Autor wskazał, że „wewnątrzwiązkowa lojalność członkowska” w ramach FIFA jako *sui generis* organizacji międzynarodowej jest realizowana w ściśle zhierarchizowanej piramidzie zależności i podległości wobec FIFA. „Ta zależność jest wykreowana na podstawie zasady monopolu, autonomii FIFA, nadzorowanej przez jej wewnątrzwiązkowe organy sądowe, które nie dopuszczają do stworzenia jakiegokolwiek precedensu odstępstwa od rozstrzygnięcia spraw dotyczących szeroko pojętego światowego piłkarstwa poza kognicją FIFA (z wyłączeniem Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu – CAS). Imperatyw rozwiązywania spraw drogą wewnątrzwiązkową wspierany jest argumentacją FIFA, opierającą się na tym, że światowy system piłkarski jest organizacją dobrowolnej akcesji, można z niej w każdej chwili wystąpić albo pozostać pod warunkiem przestrzegania norm” (s. 41-42). W ocenie Autora

„rola FIFA w świecie piłki nożnej wynika z dogmatycznego przekonania członków międzynarodowej wspólnoty, że otrzymują z tego tytułu profity (nie tylko o charakterze materialnym), które nie byłyby ich udziałem bez przynależności do światowej rodziny futbolowej. Potwierdzeniem tej tezy jest okoliczność, że nigdy żaden podmiot dobrowolnie nie wystąpił z FIFA. Źródło pełnej wewnętrznej federacyjnej wynika właściwie z przyczyn faktycznych, a nie formalno-prawnych” (s. 42).

Istotne znaczenie poznawcze ma definicja, wypracowana po obszernej analizie poglądów doktryny: „UEFA jest organizacją podporządkowaną FIFA i w domenie prawno-międzynarodowej pozostaje podmiotem zależnym. Status europejskiej organizacji piłkarskiej w strukturze systemu światowego piłkarstwa, w rozumieniu prawa międzynarodowego, w dużej mierze przypomina znaną z obszaru cywilno-prawnego podmiotowość ułamnej osoby prawnej” (s. 95).

Interesujące obserwacje przynosi analiza konfliktów FIFA/UEFA ze stowarzyszeniami krajowymi z: Polski (2007 r.), Salwadoru (maj 2010 r.), Nigerii (lipiec 2010 r.), Indonezji (maj 2015 r.), Hiszpanii (grudzień 2017 r.), Kenii, Zimbabwe oraz Rosji. Autor zauważa, że FIFA i UEFA wychodziła z tych sporów z władzami publicznymi macierzystych związków z mianem zwycięzcy tych konfrontacji. W ramach zwyczaju międzynarodowego władze publiczne stron sporów z FIFA i/lub UEFA naruszających dogmat granicy minimalnej autonomii związków (stowarzyszeń) krajowych piłki nożnej nadają światowej lub europejskiej organizacji stosowny status w stosunkach międzynarodowych. „Swoją aktywnością, a w zasadzie jej brakiem, polegającym np. na niepozywaniu czy nieskładaniu żadnych wniosków do jakichkolwiek istniejących organów o charakterze jurysdykcyjnym, nadają FIFA i/lub UEFA swoisty immunitet funkcjonalny, zarezerwowany m. in. dla państw w sposób *per facta concludentia*, co przyznaje tym organizacjom prawny status międzynarodowy, utrwalony w doktrynie prawa międzynarodowego publicznego. Oznacza to dokładnie, że władze państwowe poszczególnych podmiotów nie mają zamiaru wchodzenia w bezpośredni spór z FIFA i/lub UEFA, bo w dorozumiany sposób traktują je jako niepodlegające ich jurysdykcji podmioty prawa międzynarodowego publicznego” (s. 144).

Analizując formalny status FIFA/UEFA, a także ich faktyczne możliwości, Autor zastanawia się, czy „nie jest to pozycja suwerenna, gdyż *de facto* nie podlegają państwom, które muszą je traktować jak równych partnerów”. (...) „Formalnie organizacje te nie są oczywiście suwerenne, są bowiem osobami prawnymi prawa szwajcarskiego. Można jednak stwierdzić,

że posiadają ogromny zakres samodzielności, z którego skutecznie korzystają. FIFA i UEFA kreują swój status na gruncie prawa międzynarodowego poprzez metodę faktów dokonanych, ale też – poprzez wykreowanie jednolitego, prawotwórczego postępowania państw – poprzez zwyczaj międzynarodowy” (s. 200). Na bazie tych doświadczeń FIFA/UEFA R. Kiłdanowicz formułuje tezę, że „ta formuła organizacyjno-prawna jest już przestarzała i nieadekwatna w stosunku do rzeczywistego potencjału tych organizacji, aktualnych czasów, a zwłaszcza stosunków międzynarodowych, w tym relacji prawnomiędzynarodowych, które nawiązują” (s. 200-201).

W uwagach końcowych Autor zastanawia się, dlaczego Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (MKCK) i Międzynarodowy Komitet Olimpijski zostały uznane za podmioty prawa międzynarodowego przez Federację Szwajcarską, a statusu takiego nie uzyskała FIFA. R. Kiłdanowicz ocenia, że wynika to stąd, że światowa organizacja piłkarska „nie potrzebuje normotwórczego uzależnienia od innego podmiotu prawa międzynarodowego, jakim jest Federacja Szwajcarska” (...) Podstawowym motywem takiego stanu rzeczy jest przekonanie FIFA, że jej faktyczny status pozostaje równy państwom i jest ona podmiotem międzynarodowego prawa publicznego, bo posiada zdolność prawną oraz pełną zdolność do czynności prawno-międzynarodowych” (s. 208).

Podzielając główne ustalenia badawcze Autora można wskazać na kwestie, które zachęcają do dialogu.

Autor na s. 21 trafnie dostrzega, że wśród niezależnych trybunałów, których orzeczenia uznaje FIFA/UEFA, znajdują się, obok Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) oraz Trybunału Sprawiedliwości (TSUE), także Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz), mający siedzibę w Strasburgu. Organ ten działa w systemie Rady Europy. Powinno to zachęcić Autora, by nie zawężał analizy relacji, zwłaszcza UEFA, do Unii Europejskiej (s. 114), ale uwzględnił też relacje UEFA z Radą Europy, zwłaszcza że organizacja ta wypracowała ważne standardy międzynarodowe dotyczące rywalizacji sportowej. Do niektórych aktów Rady Europy Autor nawiązał zresztą w tekście dysertacji (np. Konwencja o uznaniu podmiotowości prawnej międzynarodowych organizacji pozarządowych z 24 kwietnia 1986 r. - s. 22; Europejska Konwencja w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych z 19 sierpnia 1985 r. – s. 25, s. 58). To pominięcie relacji UEFA z Radą Europy jest tym bardziej zaskakujące, że – jak pisze Autor na s. 117 – do wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego (1 grudnia 2009 r.) materia sportu pozostawała poza

kompetencją Unii Europejskiej i znajdowała się w gestii Rady Europy. W tej sytuacji zasadne było ukazanie, jaki wpływ miały standardy międzynarodowe, wypracowane w systemie Rady Europy (zarówno prawnie wiążące, w postaci konwencji, jak i instrumenty o charakterze tzw. „miękkiego prawa”) na działalność UEFA. Podkreślić przy tym należy, że wkroczenie Unii Europejskiej w obszar działalności sportowej nie oznacza, że zakończyła się w tym zakresie rola Rady Europy. Wypracowane przez nią standardy nie utraciły przecież aktualności, a należy przy tym uwzględnić, że Rada Europy – skupiając 46 państw członkowskich – pozostaje najszerszą płaszczyzną współpracy paneuropejskiej, również w obszarze sportu.

W odniesieniu do państwa, gdzie znajdują się siedziby FIFA i UEFA, Autor używa nazwy „Federacja Szwajcarska” (s. 208). W rzeczywistości mamy tu do czynienia z państwem federalnym, ale jego historycznie ukształtowana nazwa brzmi „Konfederacja Szwajcarska”.

Praca napisana jest jasnym, a zarazem precyzyjnym językiem. Do rzadkości należą usterki o charakterze technicznym: Stosowanie narracji w trzeciej osobie „autor podziela” zamiast w pierwszej (s. 16); „wskazanych przez autora” (s. 31); „autora interesuje” (s. 41); „autor rozumie” – s. 92, przyp. 138; s. 95, przyp. 140; „autor ma na uwadze” – s. 93, przyp. 139); „w opinii autora” (s. 95). Brak kursywy w tytule cytowanej pracy (s. 16, przyp. 17; s. 19, przyp. 30; s. 29, przyp. 24; s. 56, przyp. 100; s. 59, przyp. 102; s. 119, przyp. 202; s. 130, przyp. 223; s. 200, przyp. 385). Zbędna kursywa przy oznaczeniu przypisów (s. 16, przyp. 19 i 20; s. 60, przyp. 106). Brak miejsca wydania cytowanej pracy (s. 129, przyp. 222). Brak kropki (s. 45, zakończenie przypisu 92; s. 211, zakończenie pozycji 47). Całe nazwy organów powinny być pisane dużymi literami (np. Europejski Trybunał Sprawiedliwości – s. 186, przyp. 367; s. 214 i 215). Cytowane prace opublikowane w czasopiśmie naukowych nie powinny być poprzedzone „[w:]” (s. 194, przyp. 176; s. 211, poz. 54).

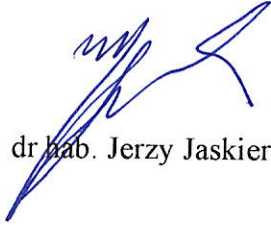
Przypisy i bibliografia są sformułowane prawidłowo. Merytorycznej wadze pracy sprzyjałoby jednak, gdyby Autor wskazywał na wydawnictwa, w których cytowane pozycje zwarte się ukazały. Większą czytelność w zakresie wykorzystanej literatury uzyskałoby się poprzez rozgraniczenie publikacji zwartych oraz studiów i artykułów naukowych. Na usytuowanie w oddzielnych grupach zasługiwały wyroki: Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu.

W konkluzji pragnę stwierdzić, że przedłożona do recenzji dysertacja wykazała dużą wiedzę mgr. Roberta Kiłdanowicza w dziedzinie problematyki prawa międzynarodowego publicznego, prawa europejskiego oraz prawa sportowego. Autor poddał rzetelnej, wieloaspektowej analizie akty prawne, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe dotyczące statusu prawnego międzynarodowych organizacji piłkarskich: FIFA i UEFA.

Zademonstrował dobre rozeznanie w poglądach doktryny prawa, skorzystał z obfitego piśmiennictwa, a także w sposób prawidłowy wykorzystał orzecznictwo sądowe, zwłaszcza Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu. W wyniku tego dokonał wartościowej i obfitującej w oryginalne przemyślenia analizy zagadnienia statusu międzynarodowych organizacji piłkarskich FIFA i UEFA.

Poglądy swoje zademonstrował R. Kiłdanowicz w sposób jasny, posługując się prawidłową techniką pisania prac naukowych w dziedzinie nauk prawnych. Udowodnił tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedstawiona dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, który należy – z racji znaczenia międzynarodowych rozgrywek piłkarskich - do szczególnie ważnych zagadnień w obszarze współczesnych stosunków międzynarodowych.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, że rozprawa doktorska **Pana mgr. Roberta Kiłdanowicza pt. „Status prawny międzynarodowych organizacji piłkarskich FIFA i UEFA”** spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r., poz. 1789). Wyrażam w związku z tym **pozytywną opinię** w kwestii dopuszczenia Pana mgr. Roberta Kiłdanowicza do publicznej obrony pracy doktorskiej.

Prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia

Kielce, 10 października 2023 r.